

جنگ کریدورها از زنگرور تا ارس

چراسفر وزیر خارجه ایران به باکو اهمیت راهبردی دارد؟

سخنگوی وزارت خارجه گفته که عراقچی قرار است در باکو با رئیس جمهور، وزیر خارجه و دیگر مقامات عالی رتبه این کشور دیدار کند. زمان بندی این سفر، درست پس از آزمایش سهند و به دلیل تشدید رقابت ژئوپلیتیکی در منطقه قفقاز و نگرانی‌های ایران درباره روابط نزدیک اسرائیل با باکو اهمیتی دوچندان پیدا کرده است. تا جایی که به گفته برخی تحلیل‌گران، سفر عراقچی نخستین آزمون عملی وزارت خارجه در تنظیم سیاست‌های همسایگی و تعیین جایگاه ایران در معماری جدید کریدورهای منطقه‌ای در راستای منافع ملی است.

روابط پر فراز و نشیب

روابط ایران و جمهوری آذربایجان طی سال‌های گذشته، پرفراز و نشیب بوده است. مناسبات دو کشور، از جنگ قره‌باغ دوم در سال ۱۴۰۰ تا کنون بارها تحت تأثیر اختلافات مرزی، تنش میان باکو و تهران بر سر حضور اسرائیل و رقابت بر سر مسیرهای ترانزیتی قرار گرفته است. بااین حال از زمان روی کار آمدن دولت چهاردهم، نشانه‌هایی از ترمیم و تقویت روابط دیده می‌شود. نخستین سفر خارجی رئیس جمهور پس از جنگ دوازده روزه به باکو بود و همزمان، پروژه‌های راهبردی مشترک، از جمله تکمیل کریدور شمال – جنوب و مسیر ارس، سرعت بیشتری گرفته است. اکنون سفر عراقچی می‌تواند گام بعدی دولت در این مسیر تلقی شود. گامی که قرار است روابط دو کشور را از مرحله اعتمادسازی اولیه به سطح همکاری عملیاتی نزدیک کند.

محور اصلی دیپلماسی تهران

در سال‌های اخیر، کریدورهای ترانزیتی به مهم‌ترین عنصر رقابت قدرت‌ها در قفقاز تبدیل شده‌اند. در شرایطی که ایران تحت تحریم‌های گسترده بین‌المللی قرار گرفته، کریدورها و به طور کلی نقش کشور در ترانزیت منطقه‌ای می‌تواند ایران را به بازارهای آسیای مرکزی، روسیه و اروپا متصل کند. اگر این اتفاق رخ دهد نقش ایران در نظم منطقه‌ای نیز تعیین‌کننده خواهد شد. در این میان دو مسیر برای ایران اهمیت دارد: کریدور زنگرور و کریدور ارس. کریدور زنگرور ابتکار جمهوری آذربایجان و ترکیه است که قرار بود نخجوان را از طریق جنوب ارمنستان به خاک اصلی آذربایجان متصل کند. ایران، اما بارها اعلام کرده که هرگونه کریدور تغییر دهنده مرزها را خط قرمز خود می‌داند. نگرانی اصلی تهران این بود که ایجاد این دالان، ارتباط زمینی ایران و ارمنستان را قطع و موازنه ژئوپلیتیک منطقه را تغییر دهد، چرا که با قطع ارتباط زمینی ایران با ارمنستان، عملاً مسیر زمین ایران به اروپا نیز قطع می‌شد. با طرح توافق موسوم به صلح و توسعه میان ارمنستان و آمریکا و انتشار خبر واگذاری مدیریت ۹۹ ساله این مسیر به آمریکا، حساسیت ایران نیز افزایش یافت. برخی تحلیل‌گران هشدار دادند که هدف واقعی آمریکا ایجاد پایگاهی تازه در قفقاز جنوبی و محدودسازی موقعیت ایران در کریدورهای منطقه‌ای است. با این حال، تحولات اخیر نشان می‌دهد که این طرح در شکل اولیه اجرا نخواهد شد و ارمنستان مسیر جایگزینی را مدنظر قرار داده است. مسیری که مرزهای موجود را تغییر نمی‌دهد و با مواضع تهران همخوانی بیشتری دارد.

گزینه ایران

در کنار زنگرور، تهران اکنون تمرکز بیشتری بر کریدور ارس دارد. این مسیر جمهوری آذربایجان را از خاک ایران به نخجوان متصل می‌کند و برخلاف زنگرور، هیچ تهدیدی برای مرزهای منطقه ایجاد نمی‌کند. وزیر راه و شهرسازی اخیراً اعلام کرد که «حذف ایران از این کریدور اساساً معنا ندارد» و ایران با تأمین منابع مالی، به سرعت طرح ارس را تکمیل خواهد کرد. این مسیر، برای تهران مزایای راهبردی دارد. ایران را از معادلات منطقه‌ای حذف نمی‌کند و نقش کشور را در کریدورهای جنوب تقویت می‌کند. مهم‌تر از همه، مسیر همکاری با باکو را از مسیر رقابت با بازیگران فرامنطقه‌ای نیز جدا می‌کند یکی دیگر از ابعاد سفر عراقچی، مسأله حضور و نقش اسرائیل در خاک جمهوری آذربایجان است؛ موضوعی که به ویژه در جنگ دوازده روزه مورد توجه بیشتری قرار گرفت. پس از حملات پهنادی و موشکی اسرائیل در این جنگ علیه برخی مراکز در ایران، برخی مقامات نظامی تهران احتمال دادند که بخشی از این حملات از خاک آذربایجان یا از مسیر دریای خزر انجام شده باشد. مهدی سبحانی، سفیر ایران در ارمنستان طی یک کنفرانس مطبوعاتی گفت که «اطلاعاتی دریافت کردیم که برخی ریزپرنده‌ها از برخی کشورهای همسایه وارد ایران شده است.» اشاره سبحانی به شکل غیرمستقیم به جمهوری باکو بود. اما در همان مقطع نیز عباس عراقچی تلاش کرد تا از افزایش تنش جلوگیری کند و تأکید کرد که طرح چنین اتهاماتی بدون سند، می‌تواند به روابط دو جانبه آسیب جدی بزند. با این همه، با توجه به روابط دیرینه جمهوری باکو و رژیم اسرائیل، این موضوع همچنان به عنوان تهدیدی بالقوه علیه ایران مطرح خواهد بود.

زمان بندی سفر عراقچی

سفر عراقچی برنامه‌ریزی شده معرفی شده است. این سفر بعد از آزمایش مشترک ضد تروریستی کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای با عنوان «رزمایش مشترک ضد تروریستی سهند-۲۰۲۵» انجام می‌شود. در این رزمایش نماینده جمهوری باکو نیز حضور داشت؛ بنابراین به نظر می‌رسد که سفر عراقچی ادامه روند دیپلماتیک رزمایش نظامی سهند باشد. گویا اکنون نوبت دیپلماسی است تا این زمینه نظامی را به تفاهم سیاسی تبدیل کند. براساس اعلام رسمی وزارت خارجه انتظار می‌رود محورهای اصلی مذاکرات عراقچی فراتر از راینی‌های دیپلماتیک مرسوم باشد. تسریع کریدور ارس و بخش‌های مربوط به ایران در کریدور شمال – جنوب از جمله همین موارد است. همچنین گفت‌وگو درباره نقش آمریکا در طرح‌های ترانزیتی ارمنستان و پیامدهای آن برای موازنه منطقه‌ای و تلاش برای مدیریت تنش‌های اخیر موارد دیگری است که احتمالاً در سفر عراقچی مورد توجه قرار خواهد گرفت. اگر این سفر نتواند گامی موثر به سمت توافق بر سر کریدورهای حیاتی، ایجاد سازوکارهای امنیتی مشترک و بازسازی اعتماد سیاسی بردارد، می‌توان آن را نقطه عطفی در روابط دو کشور و حتی در نظم در حال شکل‌گیری قفقاز جنوبی دانست.

سید محمود میرلوحی در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

توسعه نامتوازن

باعث چالش‌های بزرگ تهران

در دوران زاکانی تهران به تنظیمات کارخانه شهرفروشی بازگشت

باید جلوی موج‌های مهاجرتی بزرگ به تهران را می‌گرفتیم

۶۰درصد آلودگی هوای تهران به مصرف سوخت خودروها ارتباط دارد

آرمان ملی – احسان انصاری: آیا بحران آلودگی هوا در ایران و به خصوص تهران راه حل ندارد و یا تلاشی برای حل آن انجام نمی‌شود؟ چرا تهران با این همه ظرفیت امروز به یک بحران بزرگ برای کشور تبدیل شده و چه عواملی در این زمینه نقش داشتند؟ آیا می‌توان به وضعیت تهران در آینده خوشبین بود؟ «آرمان ملی» برای پاسخ به این سوالات با سید محمود میرلوحی فعال سیاسی و عضو سابق شورای شهر تهران گفت‌وگو کرده است. میرلوحی معتقد است: «نکته مهمی که درباره دوران مدیریت

چرا بحران آلودگی هوا در ایران به یک بیماری مزمن

تبدیل شده است؟ آیا این مشکل قابلیت حل شدن ندارد و یا راه‌های برای آن وجود ندارد؟

یکی از دلایل آلودگی هوا تغییر اقلیم در برخی مناطق جهان است که شرایط زندگی را برای مردم این مناطق سخت کرده است. آتش‌سوزی‌های متعدد از لس‌آنجلس، جنگل‌های آمازون، استرالیا، یونان، غرب ترکیه و حتی در مناطق شمالی ایران این پیام را به مردم جهان می‌دهد که حال زمین خوب نیست و زمین تب کرده است. ایران نیز در منطقه خشک جهان قرار دارد و با توجه به میزان کم بارندگی‌هایی که در امسال و سال گذشته رخ داده شرایط سخت‌تر هم شده است. نکته دیگر اینکه در ایران پس از پایان جنگ تمحیلی و همچنین خشکسالی‌هایی که وجود داشت توسعه متوازن در کشور رخ نداد. نامنی‌هایی که در برخی مناطق کشور رخ داد و تغییراتی که در زندگی مردم صورت گرفت توزیع منابع در کشور به خوبی صورت نگرفت و اغلب امکانات در کلانشهری‌هایی مانند تهران تجمع شد در حالی که برخی مناطق کشور از امکانات اولیه مانند بهداشت و آموزش نیز محروم بودند. این وضعیت نتیجه نداشتن برنامه برای توسعه متوازن و یا عدم اجرای برنامه‌های موجود بود. در چنین شرایطی بود که یک موج مهاجرتی بزرگ از روستاها به شهرها، از شهرها به مراکز استان‌ها و از مراکز استان‌ها به سمت تهران شکل گرفت. در چنین شرایط بود که ۴۰ درصد جمعیت کشور در محدوده‌ای در حدود یک دو هزارم کشور متمرکز شد. به همین دلیل تهران با چالش‌های جدی برای آینده خود مواجه شده است.

در طول این سال‌ها تلاشی برای مدیریت این وضعیت و جلوگیری از تراکم بیشتر صورت نگرفت. چرا؟

شهر تهران دارای ظرفیت‌های زیادی است. کوه‌ها، رودخانه‌ها و چشمه‌های فراوانی که در این منطقه وجود داشت و همچنین امکاناتی که در این شهر قرار گرفته بود و به مرور زمان بیشتر هم شد باعث شد که تهران برای موج‌های جمعیتی بعدی به عنوان یک هدف مطلوب شناخته شود. واقعیت این است که ظرفیت‌ها و امکاناتی که در تهران وجود دارد برای زندگی سه یا چهار میلیون نفر مناسب است و نه جمعیت ۱۴ میلیونی. در چنین شرایطی وضعیت نامناسب خودروها، ترافیک، مسائل مرتبط با سرمایه‌ش و گرمایش و همچنین تمرکز کارخانه‌های آلوده‌کننده باعث شده که آلودگی هوا و ترافیک در تهران به یک امر عادی و روزمره برای شهروندان تبدیل شود. البته این وضعیت تنها در ایران و تهران وجود ندارد و در برخی شهرهای دیگر جهان نیز مسائلی مانند خودروی بی‌کیفیت، آلودگی هوا و ترافیک وجود داشته است. آلودگی هوا در کشورهایمانند هند، پاکستان و ترکیه به مراتب از ایران وضعیت بدتری دارد. به عنوان مثال مسأله آلودگی هوا در شهر دهلی نو به دلیل استفاده از سوخت ذغال سنگ و جوب آلودگی هوا شرایط خطرناکی داشته است. در ایران آلودگی هواریشه در نوع سوخت بنزین، گازوئیل، تراکم کارخانه‌های آلوده‌کنند و کاهش فضای سبز دارد. کشت وزرع‌هایی که در اطراف تهران شکل گرفت نیز به مرور زمان به کانون گرد و غبار تبدیل شده و به همراه تغییر اقلیم باعث

آقای زاکانی وجود دارد این است منابع مالی که در این دوره در اختیار مدیریت شهری قرار گرفته شش برابر دوره گذشته است که می‌تواند بسیاری از مشکلات تهران را حل کند. بااین و جود به وضعیت می‌رسد مدیریت شهری در دوره کنونی دوباره به تنظیمات کارخانه اصولگرایان بازگشته و شهرفروشی دوباره انجام می‌شود. در زمینه تقویت حمل و نقل شهری نیز هنوز اتفاق خاصی رخ نداده که بتوان نسبت به حل مشکلات خوشبین بود». در ادامه ماحصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

انگار مدیریت شهری در دوره کنونی به

تنظیمات کارخانه اصولگرایان بازگشته

و شهرفروشی دوباره انجام می‌شود. در

زمینه حمل و نقل شهری هم اتفاق خاصی

رخ نداده که بتوان نسبت به حل مشکلات

خوشبین بود

برای عبور از بحران آلودگی هوا چه باید کرد؟

در مرحله نخست ما باید از تجربه‌های موفق کشورهای دیگر در این زمینه استفاده کنیم. یکی از راه حل این است که میزان فضای سبز را در تهران افزایش داد. دوم اینکه باید مصرف سوخت‌های فسیلی را در شهر تهران و کشور کاهش داد. در شرایط کنونی اغلب کشورهای جهان تصمیم گرفته‌اند که تا سال ۲۰۵۰ مصرف سوخت‌های فسیلی را کاهش بدهند. نکته مهمی که در این زمینه وجود دارد این است که اگر قرار است بحران آلودگی هوا در تهران مرتفع شود باید صنعت خودرو در کشور دگرگون شود. کامیون‌های فرسوده، اتوبوس‌های از رده خارج شده و خودروهای با مصرف بالای سوخت باعث شده که میزان آلودگی هوا در تهران افزایش پیدا کند. اغلب خودروهایی که در سطح شهر تهران رفت و آمد می‌کنند از تکنولوژی و فناوری روز دنیا استفاده نمی‌کنند. هنوز خودروهای برقی و هیبریدی نقشی در سیستم حمل و نقل تهران ندارند. این در حالی است در برخی کشورهای اروپایی و به صورت خاص کشورهای اسکاندیناوی تا ۸۰ درصد سوخت خودروها تجدیدپذیر و برقی شده است. این در حالی است که در ایران چنین اتفاقی رخ نداده است.

چرا صنعت خودروسازی ما از کشورهای جهان عقب افتاده و علی‌رغم ادعان اغلب کارشناسان اقدام جدی برای حل این مسأله صورت نمی‌گیرد؟

قوانین مختلفی در کشور برای این کار تصویب شده اما اجرا

نکته مهمی که درباره دوران مدیریت آقای

زاکانی وجود دارد این است منابع مالی

که در این دوره در اختیار مدیریت شهری

قرار گرفت، شش برابر دوره گذشته بوده و

می‌توانسته بسیاری از مشکلات تهران را

حل کند

سیدمصطفی هاشمی طبّا:

اول باید زیربنای معیشت یعنی کشور را حفظ کنیم

دلار برای واردات نهاده‌های دامی می‌دهیم اما همچنان قیمت گوشت، تخم مرغ و مرغ سیر صعودی دارد. اینها همه نشانه جدی نبودن مسئولان در اداره کشور است.

از معیشت صحبت می‌کنیم، در صورتی که اول باید زیربنای معیشت یعنی کشور را حفظ کنیم بی‌توجهی به این هم موجب شده که کشاورزی ما امروز در خطر باشد. صنعت مان کهنه و حمل و نقل مان داغان است و منابع کشور دارد هدر می‌رود. وی اظهار کرد: روزانه ۶ میلیون لیتر بنزین از کشور قاچاق می‌شود، در عوض ۶ میلیارد دلار بنزین وارد می‌کنیم. خنده دارتر از این است؟

وقتی می‌گوییم «هر پرنده‌ای روی هوا

بشد می‌زنیمش،

چطور جلوی

قاچاق سوخت

را نمی‌گیریم؟»

حدود ۵ میلیارد

یادداشت

خط سفید روزنامه‌نگاران امتیاز یا تبعیض؟

نیم نمای

دیر پیشین انجمن صنفی روزنامه‌نگاران

این روزها، بحث اینترنت بدون فیلتر یا همان سیم‌کارت‌های سفید، داغ است و آخرین واکنش به این موضوع هم دستور رئیس جمهور مبنی بر سیاه‌شدن این سیم‌کارت‌ها بود با این استدلال که «بفهمند آنهاایی که سیم‌کارت‌هایشان سفید نیست چه بلایی سرشان می‌آید». اما در این میان تفاوت وضعیت اینترنت روزنامه‌نگاران با مقام‌های دولتی و حکومتی نادیده انگاشته شد. گویی هر دو طیف از یک وضعیت برخوردارند. در واقع رفع فیلتر اینترنت روزنامه‌نگاران همزمان با فیلتر شدن اپلیکیشن تلگرام از سوی یک مقام ناصالح قضایی رقم خورد. در آن زمان دولت وقت تصمیم گرفت تا با ایجاد میدان‌های شغلی مثل اسنادید دانشگاه، محققان و روزنامه‌نگاران و توسعه این میدان‌ها بتواند دامنه فیلترینگ را کوچک کند اما همان زمان هم گروهی در خارج از کشور و با حمایت احساسی برخی از فعالان فضای مجازی در کنار گروه‌های تندرو داخلی با توصیف این تلاش به طیفاتی شدن اینترنت در کشور کوشش کردند تا تلاش دولت در دوزدن فیلترینگ را بتر کنند. در واقع تلاش اینان صرفاً ایجاد تقابل دولت و ملت است و چندان دغدغه‌شان تبعیض و رانت نیست. امروز که بحث سیم‌کارت‌های سفید بسیاری از فعالین در فضای مجازی مطرح شده، گروهی، روزنامه‌نگارانی را هم که از اینترنت بدون فیلتر استفاده می‌کنند هسان با مقام‌های حکومتی و متمهم به استفاده از رانت کرده‌اند در صورتی که موقعیت روزنامه‌نگاران با دیگران به کلی متفاوت است. در نظریه‌های جدید توسعه، مفهوم عدالت اجتماعی از حالت صرفاً اقتصادی فراتر رفته و به عرصه اطلاعات و ارتباطات نیز گسترش یافته است. یکی از ابزارهای دستیابی به عدالت ارتباطی، سیاست‌های تبعیض مثبت است؛ یعنی دادن امتیاز یا فرصت‌های ویژه به گروه‌هایی که نقش کلیدی در تحقق توسعه و حیات اجتماعی دارند اما در ساختار موجود با محدودیت مواجه‌اند. در این چارچوب، دسترسی خبرنگاران به اینترنت بدون فیلتر را می‌توان مصادیقی روشن از تبعیض مثبت دانست که هدفش تقویت شفافیت، آگاهی عمومی و تسهیل نظارت اجتماعی بر قدرت است. در همین راستا، روزنامه‌نگاران این ایفای نقش بازناب‌گر و منتقد در فضای عمومی به آزادی اطلاعات بیشتری نیاز دارند، و این آزادی به صورتی هدفمند باید از طریق تبعیض مثبت حفاظت شود. حال ببینیم اینترنت بدون فیلتر خبرنگاران و روزنامه‌نگاران چگونه فراهم شد: نخست آنکه این اینترنت به درخواست وزارت ارشاد از وزارت ارتباطات در اختیار روزنامه‌نگاران قرار گرفت. به عبارت دیگر این درخواست از سمت جامعه مطبوعاتی اتفاق نیفتاد؛ بلکه وزارت ارشاد به عنوان وزارتخانه متولی امور رسانه‌ها بر اساس نیازسنجی شغلی؛ تلاش کرد تا این امکان را برای مجموعه تحت نظارتش فراهم آورد و مسیر آن نیز بدین گونه بود که مدیران رسانه‌ها و انجمن صنفی روزنامه‌نگاران استان تهران به عنوان تنها نهاد تخصصی در این حوزه، اسامی روزنامه‌نگاران متقاضی را به این وزارتخانه ارسال می‌کردند و سپس وزارت ارتباطات با تایید وزارت ارشاد اقدام به رفع فیلتر اینترنت روزنامه‌نگاران و خبرنگاران می‌کرد. به دیگر سخن روزنامه‌نگاران خود هیچ گونه ارتباطی با نهادهای حاکمیتی برای گرفتن چنین امتیازی نداشتند. آنها نه لابی می‌کرده‌اند و نه در دستور اینترنت‌شان بدون فیلتر می‌شده است. دوام هزگونه که اشاره رفت این سفید شدن سیم‌کارت‌ها، در یک فرایند اداری و شفاف انجام شده است. همان زمان، هم وزارت ارشاد این خبر را در رسانه‌ها منتشر کرد و هم انجمن صنفی روزنامه‌نگاران آن را اعلام کرده‌ و از همکاران رسانه‌ای خواسته بود تا در صورت تمایل به دریافت این امتیاز، درخواست خود را به دبیرخانه اعلام کنند؛ یعنی این موضوع امری پنهانی نبوده که در لابی‌های حکومتی انجام شده باشد که حالا دیگران فهمیده باشند که ای‌وی روزنامه‌نگاران رانت گرفته‌اند. اما آنچه عجیب است در داستان روزنامه‌نگارانی است که امروز اعلام می‌کنند که نمی‌دانسته‌اند اینترنت‌شان سفید است یا اینکه اختیار همکارانشان قرار دارد. اگرچه این توضیح را هم باید داد که با روی کار آمدن دولت سیزدهم فیلترها به اینترنت بسیاری از روزنامه‌نگاران دوباره بازگشت. اینترنت بدون فیلتر برای روزنامه‌نگاران مستقل، تنها در اختیار تعداد محدودی از سردبیران باقی ماند. سوّم آنکه در این مدت بسیار گفته شد که اینترنت وسیله کار روزنامه‌نگاران است برخی گمان می‌برند که وقتی از اینترنت بدون فیلتر برای این قشر صحبت می‌شود، مسأله فقط ورود بدون نیاز به فیلترشکن است در حالی که فیلترشکن اگر اهمیتی داشته باشد، در درجه دوم قرار دارد. اینترنت آزاد حق همه مردم است اما روزنامه‌نگاران در شرایط نابرابر در اولویت قرار دارند. با وجود در اختیار داشتن سیم‌کارت سفید از پیشگامان مقابله با نظام فیلترینگ بوده‌اند. همان‌ها بودند که بیشترین فشار را بر دولت برای رفع فیلترینگ آورده‌اند این همه مطلب و یادداشت علیه فیلترینگ و مافیای فیلترشکن فروش‌ها از سوی چه کسانی جز روزنامه‌نگاران نگاشته شده است؟ این همان اثر تبعیض مثبت است.